

korte mededelingen

Schapewol aan weidevogelpootjes

Naar aanleiding van het bericht van Mike Weston over plukjes schapewol aan de poten van Kieviten (Het Vogeljaar 37 (3): 140) stuurde P. Blanksma ons een door hem geschreven bericht over dit onderwerp in het mededelingenblad voor de vogelrings 'Op het vinketouw' nummer 38, bladzijden 12-13 van juli 1981. De heer Blanksma is reeds sedert 4 mei 1928 een actief medewerker bij het ringonderzoek van de Nederlandse Ringcentrale te Heteren. De tekst van het bericht luidt als volgt:

'Wol' aan de benen van jonge vogels

De waarnemingen zijn alle op Texel gedaan, een schapeland bij uitstek.

1ste. Op 21 juni 1979 zag ik een ongeveer drie weken oude Kievit bij Oosterend. Het dier was in een goede algemene conditie. Het had wol om het rechter loopbeen (tarsus) en in mindere mate om de tibia. Op de beide plekken was de huid beschadigd. De rechter voet was gezwollen. De wol werd weggeknipt en de vogel weer losgelaten. Daar de vogel duidelijk invalide was, werd hij niet geringd.

2de. Op 22 juni 1979 ving ik een vliegvlugge Scholekster bij De Koog. Het dier vloog een paar meter en drukte zich, tot mijn verwondering, meteen. Het bleek dat beide loopbenen omwonden waren met een stevige band wol, die uittiep in een circa vijf centimeter lange stevige, wollige verbindingsstreng tussen de beide benen. Het dier kon daardoor maar kleine pasjes maken. Door voorzichtig, maar stevig trekken, was de streng niet te doorbreken. De wol werd voorzichtig van de poten geknipt en de huid was geheel gaaf. Het dier was in een uitstekende, algemene conditie en werd geringd.

3de. Op 12 juni 1980 werd nabij Den Burg een circa drie weken oude Kievit aangetroffen met een haarlijn strengtje wol om het rechter bovenbeen (tibia). Het strengtje was zo dun, dat het in en bijna onder de huid lag. De huid was doorgesnoerd en het bloedde licht. Het dier was in uitstekende conditie, maar werd niet geringd.

■ P. Blanksma, Anjelierstraat 30, 8441 EK Heerenveen.

Lidstaten van EG willen Vogelrichtlijn wijzigen

Een aantal landen, die lid zijn van de Europese Gemeenschap, hebben bij de Europese Commissie een voorstel ingediend om de vogelrichtlijn te wijzigen. Zij willen de jacht op enkele kraaiachtigen op hun grondgebied behouden of mogelijk houden.

België, Bondsrepubliek Duitsland, Portugal: Zwarte Kraai, Ekster en Vlaamse Gaai.

Frankrijk: Zwarte Kraai, Ekster, Vlaamse Gaai en Roek.

Groot-Brittannië: Zwarte Kraai, Ekster, Vlaamse Gaai, Roek en Kauw.

Wij zijn zeer benieuwd wat de opstelling van Nederland zal zijn. Het toelaten van de jacht zal onder andere inhouden dat minder zal worden gezocht naar ecologisch verantwoorde preventiemethoden van door deze vogels ontstane schade.

Pierre Maréchal.

Brief van de Turkse minister van Cultuur en Toerisme

Jagen als een bezigheid die aan de jager voldoening schenkt, wordt als een sport beschouwd en in verschillende landen ter wereld beoefend, Turkije niet uitgezonderd. Bovendien is toerisme met jachtfaciliteiten voor de overheid een lucratieve zaak.

De psychologische verklaring van het jachtinstinct kunnen wij beter aan de deskundigen overlaten. Maar als wij de geharnaste verdediging van de natuur beschouwen, zoals bijvoorbeeld deze uiting: 'Wij helpen de natuur haar evenwicht te bewaren door exemplaren te doden van soorten met een groot voortplantingsvermogen', krijgen wij de neiging de jager naar de oorsprong van deze bevoegdheid te vragen die zij zichzelf hebben toegedacht.

Die jagers zijn exemplaren van een soort wier activiteiten betreffende het behoud van de natuur uitermate dubieus zijn.

Ik ben van mening dat jagen om een andere reden dan overleving (zoals de natuurvolken het deden en doen) een groot conflict scheidt in een tijd van groeiende bezorgdheid om het milieu. Hierbij roep ik personen en organisaties van de internationale gemeenschap, die dit conflict onderkennen, op voor een internationale campagne tegen de jacht.

Was getekend: Tinaz Titiz, minister van Cultuur en Toerisme, Republiek Turkije, Ankara, 7 februari 1989.

Goedkoop naar Falsterbo

Wij krijgen veel reacties op de stukjes die wij zo nu en dan schrijven voor 'Het Vogeljaar' over Zweden, en dan komen de vragen los zoals wat is de goedkoopste reis om daar heen te gaan? Wij reizen al jaren vanaf Putgarden-Rödby en dan onder Kopenhagen bij het vliegveld Kastrup naar Dragör en over naar Limmhamn en dan vragen naar een combinatieticket. Dat is de snelste en makkelijkste bootverbinding van elk uur met open afrijden meegerekend. Men tankt dan het laatste in Duitsland want de benzine in Denemarken kost al jaren meer dan f 2,- per liter. Wij kregen in het voorjaar een kennis uit Zweden op bezoek en zij kwam met de bus uit haar woonplaats 200 km van Stockholm. Daar naar toe gereden, overgestapt aldaar en toen over met de boot Trelleborg-Trävedunde, naar Amsterdam voor f 350,- retour all in. Deze bus rijdt het hele jaar. Naar Trelleborg is een stuk goedkoper en dan met de bus naar Falsterbo. Helaas wordt het steeds moeilijker

ker om tegen betaling onderdak te vinden buiten de camping om. De camping was verleden jaar ook enorm met zijn prijs omhoog gegaan.

Nu zijn er drie adressen in Nederland waar men contact op kan nemen voor de bus reis en wel: Amsterdam: Budget Bus, Rokin 10, 020 - 275 151 Groningen: Info Scandic, Pottebakkersrijge 12, 050 - 143 200

Rotterdam: Bus Tours, Conradstraat 20, 010 - 4 124 444

Het ligt er aan waar vandaan men vertrekken wil, want vanuit Groningen is het nog veel goedkoper. Vanuit Amsterdam vertrekken de bussen op donderdag om 11.30 uur aan de rechterzijde van het Centraal Station bij paal F, halte 28 van het Gemeentelijk vervoerbedrijf. Men is dan de volgende ochtend om 6.30 uur in Trelleborg. Deze bussen rijden een heel eind Zweden in zo ook naar Skara dat vlak tegen het grote kraanvogelreservaat 'Hornborgasjön' aan ligt. Misschien een idee om het dansen in het voorjaar mee te maken van deze mooie vogels en lees daar de vorige nummers er maar op na. Daar is in de omgeving wel plaats voor onderdak. In de hoop weer vele vogelaars een plezier gedaan te hebben, wensen wij u een goede reis toe.

■ Miep & Otto Kimmijzer, Nieuwe Prinsengracht 96 bel. 1018 VW Amsterdam, 020 - 268 182.

Jacht op elf onschadelijke vogelsoorten

Minister Braks is niet bereid op nationaal of op internationaal niveau het staken van de jacht op elf vogelsoorten te bewerkstelligen. Hij heeft dat op 30 juni 1989 geschreven in antwoord op vragen van het PSP-TweedeKamerlid Van Es. Deze had de minister herinnerd aan het besluit van inmiddels 130 gemeenten in Nederland om zoveel als het in het vermogen van de gemeente ligt de jacht te beperken op elf vogelsoorten, te weten Watersnip, Houtsnip, Goudplevier, Krakeend, Pijlstaart, Wintertaling, Slobeend, Kuifeend, Toppereend, Tafeleend en Patrijs. De gemeenten doen dat op verzoek van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Het zijn vogels, die volgens de Jachtwet bejaagbaar zijn. Minister Braks is het met de vragensteller eens, dat het hier om vogelsoorten gaat die geen schade aanrichten en ook om die reden niet bejaagd hoeven te worden. Belangrijkste uitgangspunt voor het al of niet openstellen van de jacht op in de wet genoemde wildsoorten is echter de gewenste instandhouding van de populaties. Met inachtneming van dit uitgangspunt zijn ook het bestrijden van schade en het bemachtigen van een aantrekkelijke buit uit de natuur redelijke doelen voor het bejaagbaar stellen van wild. Op grond van de Jachtwet worden strenge eisen gesteld aan de uitoefening van de jacht. De populaties in Nederland van de genoemde soorten zijn, met uitzondering van de Patrijs, stabiel of vertonen een stijgende tendens. De geschoten aantallen verschillen van jaar tot jaar afhankelijk van onder meer de broedresultaten en de wisselende aantallen Nederland doortrekkende vogels. Het Nederlandse percentage dat geschoten wordt varieert waarschijnlijk van minder dan

één procent tot tien procent van de genoemde populaties. Deze gegevens geven de minister geen aanleiding deze soorten uit de Jachtwet te schrappen dan wel niet meer op te nemen in het Openings- en Sluitingsbesluit noch om internationaal, bijvoorbeeld in het kader van de Raad van Europa of de EG, stappen te zetten om het staken van de jacht op deze soorten te bewerkstelligen.

Huiszwaluwen en telefoondraden

In 'Het Vogeljaar' 36 (6): 261 schreef George Schuijl over het aanbrengen van draden om de stand van de Huiszwaluwen te stimuleren. Nu was het aantal nesten al van drie tot acht nesten opgelopen. Dit voorjaar is het aantal nesten opnieuw groter geworden en thans zijn er reeds vijftien nesten geteld. Onze vogelvriend de heer G. Lieftink (Wolvenbuurtweg 52, Bennekom) heeft met het spannen van de draden in zijn tuin dus wel een bijzonder leuk succes geboekt.

J.T.

Vijf nieuwe bedreigde vogelsoorten

Aan de lijst van 48 bedreigde vogelsoorten moeten vijf nieuwe soorten worden toegevoegd. De laatste tien jaar gaan Huiszwaluw, Groene Specht, Dodaars, Roodborstapuit en Grauw Gors alarmerend in aantal achteruit. In het agrarisch gebied treden de grootste veranderingen op: in korte tijd blijken daar honderduizenden vogels te zijn verdwenen. Dit blijkt uit het onderzoek van de Sovon. Dertien vogelsoorten hebben zwaar te lijden onder de intensivering van de landbouw. Zo blijkt dat de Veldleeuwerik en de Ringmus, die tot onze meest talrijke broedvogels behoorden, met honderdduizenden achteruit zijn gegaan. Bij de bosvogels gaan vijf vogelsoorten in aantal achteruit. Bij de heide- en moerasvogels gaan vijftien van de 44 vogelsoorten achteruit, waaronder de Roerdomp. Ook de situatie in het stedelijk gebied is verslechterd.

Nieuwsbrief - Werkgroep Nestkastonderzoek

De Nieuwsbrief van de Sovon Werkgroep Nestkastonderzoek is reeds de zevende jaargang ingegaan. In 1988 verschenen twee nummers waarin vele interessante informatie over nestkasten wordt gegeven. In nummer 2 (van de 6de jaargang) wordt een uitgebreid overzicht gegeven van de ingeleverde kaarten in 1985, verder artikelen over 'Lichtsluis in steenuikast succesvol', 'Een Bonte Vliegenvanger van acht jaar', 'Het aantalsverloop van de kleine holenbroeders in de jaren 1980 - 1987' en gegevens over nieuwe publicaties en nestkastnieuws. In nummer 1 van de 7de jaargang (1989) zijn berichten opgenomen over 'Voortgang van de gegevensverwerking over 1988', 'Winterkoning voert jonge Koolmezen in nestkast', 'De goedkoopste en meest praktische nestkast', 'Een tweede geval van staalwol als nestmateriaal' (bij Koolmees) en nieuwe publicaties en nestkastnieuws.

Nadere inlichtingen bij de redactie B. Blaauw, antwoordnummer 710, 7940 WJ IJhorst of D.A. Jonkers, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum (U.).

Stormmeeuw (*Larus canus canus*) van 23 jaar

Op 2 augustus 1988 vonden wij de restanten van een dode meeuw op een verkeersweg over de Maasvlakte in Zuid-Holland (51° 57' N. 04° 08' O). Hoewel de vogel reeds vele malen was overreden, en daardoor nauwelijks meer determineerbaar, meenden wij dat het om een Stormmeeuw, *Larus canus* ging. Dit werd later via het terugmeldingsformulier bevestigd. De ring (Arnhem 4 024 498) die boven het loopbeen bleek bevestigd, was sterk afgesleten. Helaas konden aan de vogel geen lichaamsmaten meer worden genomen of het geslacht worden vastgesteld. De vogel bleek 23 jaar tevoren (20 juni 1965) als nestjong in de Westerduinen op Texel (51° 57' N. 04° 08' O) geringd te zijn. Deze stormmeeuw voegt zich daarmee bij de oudste tot nu toe uit Nederland teruggemelde exemplaren van deze soort.

Naar aanleiding van deze vondst zochten wij contact met de Nederlandse Ringcentrale in Heteren om navraag te doen naar terugmeldingen van oude Stormmeeuwen uit Nederland. In het gegevensbestand van de Nederlandse Ringcentrale bevinden zich, inclusief onze vondst, zes Stormmeeuwen ouder dan twintig jaar. Het gaat in vijf gevallen om vogels die als nestjong in het buitenland waren geringd maar uit Nederland werden teruggemeld, hetgeen valt af te leiden uit de tabel.

De zes terugmeldingen zijn geselecteerd uit een totaal van 4342 in Nederland geringde Stormmeeuwen welke tot nu toe (14 november 1988) werden teruggemeld. Dit betekent dat slechts één op de 723 (0.0014%) teruggemelde Stormmeeuwen ouder dan twintig jaar is geworden.

De oudste tot nu toe uit de literatuur bekende Stormmeeuwen zijn 21, 22, 24 en 26 jaar oud. (Rydzewski 1962, 1978, Schloss 1969, Glutz von Blotzheim & Bauer 1982).

Onze vondst is in dit lijstje afwijkend ten opzichte van de andere vijf. Het is de enige Stormmeeuw die zowel in Nederland (Texel) was geringd als uit Nederland (Maasvlakte) werd teruggemeld. De conclusie, dat dit geval de oudste tot nu toe teruggemelde Nederlandse Stormmeeuw betreft, lijkt dan ook gerechtvaardigd.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar R.D. Wassenaar, hoofd van de Nederlandse Ringcentrale van het Vogel-trekstation te Heteren, voor het beschikbaar stellen van een groot deel van de voor dit bericht gebruikte gegevens.

Summary

On 02-08-1988 we found on the Maasvlakte in Zuid-Holland a dead Common Gull (*Larus canus*). As a pullus

the bird was banded on Texel in the Netherlands on 20-06-1965 and so over 23 years old. Traffic caused its death. This is the oldest Common Gull banded and found in the Netherlands so far.

LITTERATUUR:

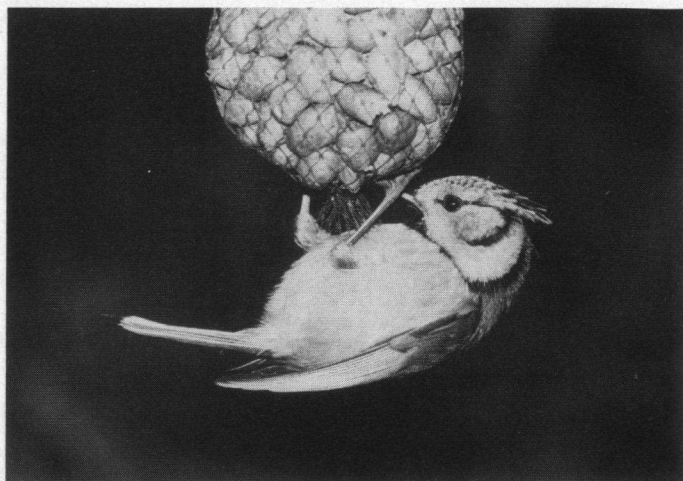
- Schloss, W. (1969): Ringfunde Nordwestdeutscher Sturm Möwen. *Auspicium* 3 (2):99-124.
Glutz von Blotzheim, U.N. & Bauer K.M. (1982): *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 8/1:476.
Rydzewski, W. (1962): Longevity of ringed birds. *The Ring* 33 : 147.
Rydzewski, W. (1978): The longevity of ringed birds. *The Ring* 96-97 : 218-262.

Terugvondsten van oude geringde Stormmeeuwen

- West-Duitsland 538 668
geringd als nestjong: 28 juni 1929 Elbemonding, West-Duitsland, 54° 30' N. 9° 36' O.
teruggemeld: 4 januari 1950 omgeving Franeker, Nederland, 53° 11' N. 5° 36' O.
leeftijd: 20 jaar, 6 maanden.
Sowjet-Unie, Estland E 24 138
geringd als nestjong: 31 mei 1959 Estland, 58° 46' N. 23° 26' O.
teruggemeld: 7 november 1980 omgeving Surhuisterveen (F.), Nederland, 53° 11' N. 6° 10' O.
leeftijd: 21 jaar, 5 maanden.
Denemarken 543 099
geringd als nestjong: 20 juni 1965 omgeving Aero, Denemarken, 55° 18' N. 10° 49' O.
teruggemeld: 31 maart 1987 omgeving Wolvega (F.), Nederland, 52° 53' N. 6° 0' O.
leeftijd: 21 jaar, 9 maanden.
Nederland 4 024 498
geringd als nestjong: 20 juni 1965 Texel, Nederland, 53° 3' N. 4° 43' O.
teruggemeld: 2 augustus 1988 Maasvlakte (Z.-H.), Nederland, 51° 57' N. 4° 8' O.
leeftijd: 23 jaar, 1 maand.
Zweden 7 026 144
geringd als nestjong: 27 juni 1962 omgeving Hoganas, Zweden, 56° 54' N. 12° 26' O.
teruggemeld: 6 maart 1986 Lauwersmeer (F.), Nederland, 53° 24' N. 6° 12' O.
leeftijd: 23 jaar, 8 maanden.
West-Duitsland 5 060 124
geringd als nestjong: 20 juli 1955 Lubeckerbocht, West-Duitsland, 54° 25' N. 11° 12' O.
teruggemeld: 25 juni 1979 omgeving Baarn (U.), Nederland, 52° 14' N. 5° 17' O.
leeftijd: 23 jaar, 11 maanden.

Kuifmees foeragerend op pinda's, Wassenaar, 19 februari 1989.

Foto's: Mike Weston.

Kuifmezen eten pinda's

De op 19 februari 1989 in Wassenaar genomen foto toont een Kuifmees (één uit een paartje) die zich voedt met pinda's. Ik neem aan dat dit uiterst ongewoon is. Deze eetgewoonte kon ik in geen enkel boek terugvinden en geen enkele vogelaar die ik hierover aansprak, had hier ooit van gehoord. Het is vooral vreemd daar deze afgelopen winter ongelofelijk zacht was, zonder enige langere vorstperiode waardoor andere minder gewone vogelsoorten zich niet op de voedertafel waagden.

Bovendien werd de foto genomen in een tuin in de buitenwijken met heel weinig coniferen, dat betekent dat deze biotoop geenszins typisch

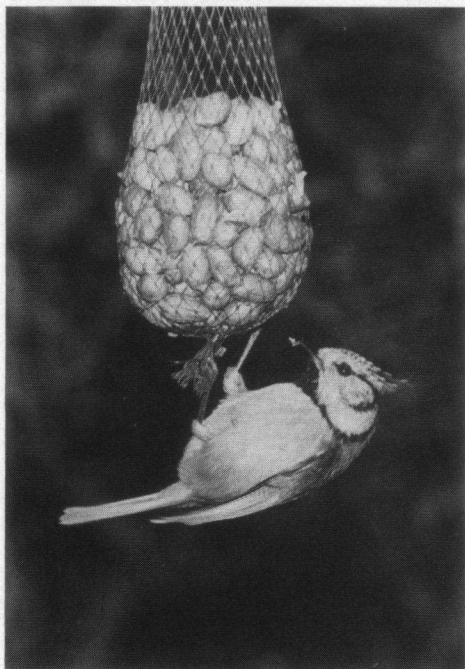
voor bovengenoemde vogelsoort is.

Wat mij ook opviel was dat beide vogels uitsluitend uit een rood zakje met pinda's aten en zich niet interesseerden voor allerlei ander voedsel, zoals een halve kokosnoot en alle noten en zaden op de voedertafel zelf.

Een voorkeur die naar ik meen ook bij het Sijsje wel eens gesignaleerd is (zie het Vogeljaar 22 (4) : 840-1974).

In dit deel van Nederland is de Kuifmees niet algemeen en ik zou het zeer op prijs stellen om zo mogelijk van iemand uit onze lezerskring in het oosten van het land, waar de soort frequenter voorkomt, te vernemen of dit gedrag wel eens eerder is waargenomen.

■ Mike Weston, Johan van Oldenbarneveldtlaan 16b, 2582 NP Den Haag, 070 - 558 265.

Nieuwjaarskaarten 1990

Het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels geeft sinds jaren nieuwjaarskaarten uit met kleurenfoto's van vogels. Deze kaarten kunnen ook als correspondentieblad gebruikt worden. Bij elke kaart is een witte envelop toegevoegd.

Dit maal worden echter geen foto's op de voorzijde van de kaarten afgebeeld maar prachtige kleurentekeningen van de bekende Franse vogeltekenaar François Desbordes.

Voor 1990 komen vijf vogelsoorten aan bod, weergegeven in hun natuurlijke wintermilieu en wel Pimpelmees, Roodborst, IJsvogel, Groenling en Goudvink.

Door de aanschaf van één of meer pakjes met vijf dubbele wenskaarten, tussenblad en envelop steunt u tegelijkertijd de Belgische Vogelbescherming die de financiële hulp erg hard nodig heeft.

Een pakje van vijf wenskaarten kost Bfr. 100 (in België) en Bfr. 145 (voor landen buiten België). Elke nieuwe bestelling dient gepaard te gaan met betaling op postrekening 000-0296530-01 van het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels, Veeweidestraat 43, 1070 Brussel, België. Vanuit Nederland kan men het bedrag per giro overmaken. Eenvoudiger kan het niet.

Witte vleugelvlekken van Grote Mantelmeeuw: Toch rui?

In Het Vogeljaar 37 (3) 1989, bladzijde 132, verscheen van mij een stukje, vergezeld van een tekening, over een Grote Mantelmeeuw met witte polsvlekken, die ik gezien had op de Zevenhuizerplas (te Zevenhuizen, Z.-H.) in januari 1989. Ik meende dat er bij deze mantelmeeuw waarschijnlijk sprake was van partieel albinisme. Sinds kort, echter, heb ik de beschikking over foto's van de meeuw (min of meer tegen beter weten in gemaakt op 13 januari 1989. De afstand tot de vliegende meeuw was wel erg groot en mijn lichtmeter weigerde dienst, toch bleken onlangs de negatieven niet helemaal mislukt te zijn). De foto's wijzen uit dat de duimvleugelveren en de kleine handvleugeldeklerven zwart, c.q. aanwezig zijn. Dit was in mijn tekening niet het geval. Het aan de hand van de foto's gecorrigeerde beeld nu, toont sterke overeenkomst met een beeld dat tijdens de rui ontstaat, wanneer een gedeelte van de grote deklerven van de handvleugel ontbreekt (zie bijvoorbeeld de afbeelding

Grote Mantelmeeuw, Zevenhuizen, 13 januari 1989.
Foto: Auke B. Terluin.

van een ruiende Kleine Mantelmeeuw in het handboek van S. Cramp & K.E.L. Simmons (eds.), (1982) : *Birds of the Western Palearctic*, Volume III (Oxford University Press, Oxford), plaat 81 tegenover bladzijde 808, afbeelding 2. Ook in het fraaie boek van de kunstenaar Michael Warren (1984) : *Shorelines. Birds at the water's edge*, (Hodder and Stoughton, London), bladzijde 107, vinden wij een dergelijke afbeelding). Volgens Cramp & Simmons et al, loopt de rui van de vleugelveren van de beide mantelmeeuwsoorten wel eens door tot in december, maar valt het zwaartepunt ervan toch in augustus-september. Rui in januari valt aldus buiten de normale orde en kan zo aanleiding zijn tot het benoemen van het verschijnsel als gedeeltelijk albinisme. Hoewel albinisme ook nu nog niet valt uit te sluiten, voel ik er toch meer voor het fenomeen onder te brengen bij rui, te meer daar bekend is dat vogels hun rui wel eens kunnen stopzetten en uitstellen, vooral wanneer de lichamelijke conditie om wat voor reden dan ook te wensen overlaaft.

■ Auke B. Terluin, Azaleastraat 20a, 3051 TG Rotterdam.

Maatregelen ter voorkoming schade door Zilvermeeuwen

In de laatste twee decennia is de Zilvermeeuw in Nederland in aantal toegenomen. Ook is er een sterke toename van het aantal klachten over deze soort. Zowel natuurbeschermingsaspecten als economische belangen spelen daarbij een rol. Door de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer (NMF) is in 1988 aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer opdracht verleend een knelpuntanalyse uit te voeren van de zilvermeeuwenproblematiek in Zuidwest-Nederland, waar gedurende de laatste jaren met name in de schelpdiercultures in het Oosterscheldegebied overlast en schade van de Zilvermeeuwen wordt ondervonden. In een rapport worden de resultaten gepubliceerd van een literatuurstudie naar de mogelijkheden om schade door Zilvermeeuwen te voorkomen of te beperken. In het rapport wordt de bruikbaarheid van de verschillende methoden geëvalueerd en worden voorstellen gedaan om de situatie in het Oosterscheldegebied te verbeteren. Het afschermen van de voedselbron biedt betere mogelijkheden dan het gebruik van optisch-akoestische middelen of het schieten van Zilvermeeuwen. Met name als het gaat om permanente constructies. Het spannen van draden boven plaatsen waar overlast optreedt, is op diverse plaatsen in het buitenland bijzonder effectief gebleken. Dat is ook het geval met een verplaatsbare kooiconstructie, die op een aantal buitenlandse vuilstortplaatsen in gebruik is. In ons land is met beide methoden nog geen ervaring opgedaan. Daarom wordt voorgesteld in Zeeland een proef te nemen met één van deze twee methoden. De vuilstortplaats van Schouwen komt het meest in aanmerking voor het overspannen met draden.

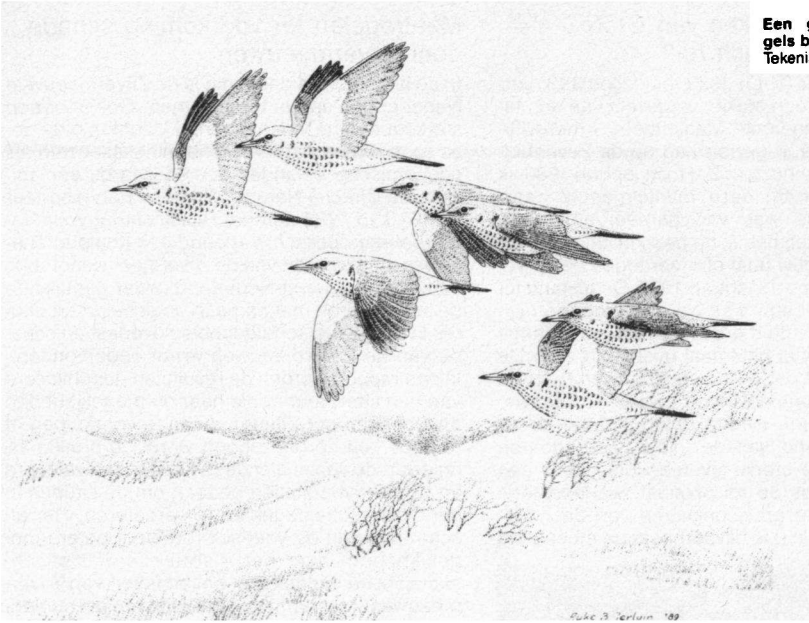
R. Noordhuis: *Maatregelen ter voorkoming en beperking van schade door zilvermeeuwen*. Een literatuuroverzicht ten behoeve van een knelpuntanalyse in ZW-Nederland. 48 bladzijden, 1 bijlage met 2 figuren (1988). RIN-rapport 88/68. Uitg. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem. Prijs f 7,50. Verkrijgbaar door het overmaken van dit bedrag op postgiro 5 160 648 ten name van het RIN, Leersum, onder vermelding van het rapportnummer 'RIN-rapport 88/68'.

Een merkwaardige strandvondst

Ameland, begin mei 1989. Wij lopen over het strand van de Noordzee, die tegenwoordig bruin is, schuimt en naar bederf ruikt. De golven brengen vooral dode Strandkrabben op het zand en, heel opvallend, zelfs dode Zandspiëringen. Op de hoogwaterlijn treffen wij verscheidene dode Eidereenden en Zilvermeeuwen aan. Geen olieslachtoffers dit keer. Gif misschien? Het sterven van krabben en vissen nu, betekent niet veel goeds voor de vogels straks, voor Eidereenden en sterns met name.

In de categorieën 'dood' en 'vogels' viel ook een onduidelijk bundeltje boten en veren, dat nauwelijks nog bijeengehouden werd door de resten van pezen en banden. Zo te zien een al geruime tijd geleden verdronken zangvogel. Niets bijzonders, ware het niet dat er duidelijk twee (!) borstbenen in het gedeeltelijk uiteengevallen karkasje

Een groepje Kramsvogels boven de duinen.
Tekening: Auke B. Terluin.

te herkennen waren. Vreemd! Dit moest natuurlijk worden uitgezocht; dus werd alles bijeengeraapt, ingepakt en naar huis meegenomen, waar het werd schoongemaakt en gedroogd. Het bleek toen – inderdaad! – om de resten van twee vogels te gaan: de twee borstbenen, de botten van de schoudergordels en de vleugelskeletten, plus een aantal willekeurige vleugelveren. Te oordelen naar de lengte van de slagpennen en het zweem van grijs en roodbruin op de kleinste dekveertjes: Kramsvogels. De één wat valier (een jonge vogel?) dan de ander, zodat ook nog kon worden uitgemaakt welke veren bij welke vogel hoorden. Op de foto ziet u alles zo veel mogelijk in de juiste volgorde gerangschikt.

Eenmaal zover gekomen, dient zich de uitdaging aan om, deels speculerenderwijs – dat wel –, te trachten een aannemelijke verklaring te vinden voor de twee-in-één-vondst, beginnend met de vraag wanneer en waardoor de beide vogels kunnen zijn omgekomen. Een poging tot theorievorming, dus: daar de vogels in gelijke staat van vergesorderd verval verkeerden, veronderstellen wij dat ze (vrijwel) tegelijkertijd en verscheidene maanden geleden zijn gestorven. Het meest waarschijnlijk tijdens de vorige najaarstrek (oktober/november 1988). Ten minste een deel van de uit Scandinavië afkomstige Kramsvogel, steekt over zee naar onze streken en naar de Britse eilanden over. Ze worden daarbij bedreigd door plotseling verslechterend weer (storm, hagel), waardoor er vele uitgeput in zee kunnen geraken, waar ze verdrinken. De meeste omgekomen zangvogels zullen op zee verdwijnen (ze zinken of worden door meeuwen, stormvogels – en mogelijk ook vissen – gegeten). Slechts enkele zullen misschien op een strand aanspoelen, om daar alsnog door aaseters te worden opgeruimd. Hier, echter, hebben wij te maken met twee vogeltijkjes die verstrengeld zijn geraakt. De kans

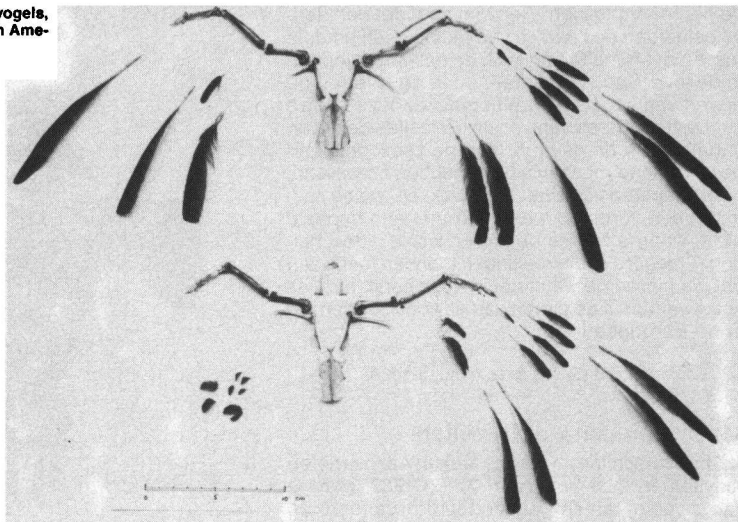
dat zoiets gebeurt, lijkt vrijwel nihil, maar zal iets groter zijn naarmate er meer vogels tegelijk verdrinken en als die daarna door de wind en/of stroming bijeen komen te drijven. Tegelijk is het voorstelbaar dat juist door de ineenstrengeling tot één groter drijvend geheel, het aanspoelen mogelijk is geworden, doordat het gezamenlijk formaat zowel de eetbaarheid voor meeuwen verkleint als het drijf- en 'reis' vermoogen vergroot. Zo zou meteen verklaard zijn waarom wij in de zelfde week tijdens andere strandtochten niet méér resten van dode Kramsvogels hebben gevonden.

Resterende vragen (aan weerkundigen, zeetrekwaarnemers en trekvogeltellers): zijn er juist tijdens de najaarstrek van Kramsvogels in 1988 één of meer (nachtelijke) stormen opgetreden? Zijn er, wellicht als gevolg hiervan, meer Kramsvogels dan gewoonlijk verongelukt, waardoor er tijdens de (zeer zachte) winter van 1988–1989 minder Kramsvogels dan normaal bij ons zijn gezien/geteld?

Ten slotte moet gezegd worden dat het evenzogoed mogelijk is dat (zelfs grote) verliezen tijdens de trek, evenals dat bij veel andere soorten zangvogels het geval kan zijn, bij Kramsvogels eerder regel dan uitzondering zijn, maar dat deze drama's ons normaliter ontgaan (nachtelijke trek, verdwijnen van de slachtoffers op zee). Wij zullen dan alleen als de overtocht eens zonder ernstige verliezen heeft plaatsgevonden, constateren dat er daarna 'meer dan in andere jaren' of 'opvallend veel' Kramsvogels bij ons overwinteren. In dat geval is de hier besproken merkwaardige strandvondst, hoewel uitzonderlijk, niet meer dan een bescheiden signaal van een normaal natuurgebeuren.

■ Auke B. Terluin, Azaleastraat 20a, 3051 TG Rotterdam, 010-4 182 686.

De resten van twee Kramsvogels, gevonden op het strand van Ameland, begin mei 1989. Foto: Auke B. Tertuin.

Verontreinigd water in Middellandse Zee treft vogels

De ELCI-conferentie heeft zich met de toestand van de vervuiling van de Middellandse Zee beziggehouden en constateerde dat er veel zware metalen in voorkomen en leden van de beruchte PCB-familie, verschillende gechlloreerde koolwaterstoffen. De geleerden zijn verontrust over de hoge doses giftige stoffen, bijvoorbeeld in de Thyreense Zee, waar vissers grote hoeveelheden kwik in hun weefsels hebben die grondig gecontroleerd moeten worden op verschijnselen zoals de beruchte Minamataziekte (voor het eerst geconstateerd in de Baai van Minimata bij Tokio) een verzwakkende en daarna fatale ziekte. Tezelfder tijd bestudeerde professor Renzoni met enige collega's van de afdeling milieubiologie aan de universiteit van Sienna in Italië het gedrag van de Kuhls Pijlstormvogel (*Calonectris diomedea borealis*). Deze stormvogel houdt zich meest op boven open water in het midden van het Middellandse zeebekken en het oostelijk deel van de Atlantische Oceaan tijdens de zomer, tevens de broedtijd. Ze leven van allerlei kleine zeediertjes. Er is gebleken dat de vogels op verschillende plaatsen, vooral rond centraal gelegen eilanden, veel besmet en vergiftigd voedsel binnenkrijgen. De wetenschappers analyseerden het gehalte van verontreiniging in de eieren en weefsels van volwassen vogels, voornamelijk op drie broedplaatsen van deze stormvogels, namelijk op de eilanden Mallorca, Linosa en Kreta, en vergeleken deze met de eieren en weefsels van de zelfde vogelsoort op Salvage, een klein eiland in de Atlantische Oceaan ten zuidwesten van Gibraltar. Zij troffen kwik, cadmium, gechlloreerde bifenylyls, PCB's, hexachlorobenzeen, toxapheen, lindaan en aldrien aan. De laatste vijf vallen onder categorie die meestal gechlloreerde koolwaterstof wordt genoemd, bij de landbouw in gebruik als pesticide of in de industrie. In Europa is het gebruik ervan aan zeer strenge regels gebonden wegens haar uiterste giftigheid en de eigenschap om

zich in levende organismen op te hopen. Het resultaat van het onderzoek werd zichtbaar in de eieren van de Kuhls Pijlstormvogel die van deze drie broedplaatsen in de Middellandse Zee verzameld werden. De aantallen PCB's uit de Middellandse Zee bleken 2 tot 25 maal zo hoog als die, verzameld in de Atlantische Oceaan. Wat het kwik betreft, het gehalte was 2,5 tot 3,5 maal zo hoog.

Professor Renzoni: Visetende vogels hebben hogere concentraties van vervuiling in zich dan de meeste andere vogelsoorten. Ook zegt hij dat een hoog gehalte aan PCB's in het lichaam van een dier, naast het bekende onvermengde vergif en kankerverwekkend materiaal, daarnaast het bekende gevolg heeft dat de eierschalen veel dunner zijn. Dit heeft vaak tot gevolg dat er weinig van de broedsels terecht komt. Door het feit dat in de Rhônedelta een uiterst hoog gehalte aan PCB's in de eieren van Zilvermeeuwen is gevonden, meent hij dat de Rhônedelta en de streek rond Marseille belangrijke bronnen van vervuiling kunnen worden genoemd in het noordwesten van de Middellandse Zee. En waar ook de Balearen door vervuild kunnen worden. Intussen, zegt Renzoni, hebben wetenschappers die zich met het onderzoek naar alle verontreiniging en vergiftiging van het milieu bezighouden, een interessante nieuwe ontwikkeling opgemerkt die wellicht getuigt van de veerkracht van de natuur. Een hoog kwikgehalte in het voedsel kan namelijk leiden tot de ontwikkeling van een beschermend mechanisme tegen de vergiftiging door verontreinigende stoffen. Renzoni zegt dat een van de best onderzochte beschermende mechanismen de rol van selenium tegen kwikvergiftiging betreft. Selenium, een element waarvan sporen in het menu van veel vogels terug te vinden zijn, blijkt een aantal opeenvolgende reacties te veroorzaken, waarvan het resultaat is dat het kwik zijn giftigheid verliest, of de vorming van een complex waarin kwik en selenium zich verbinden tot een niet-giftige stof in de levercellen, zoals één geleer-

de het meent te zien. Renzoni zegt dat een aantal geleerden een nauwe verbinding heeft ontdekt tussen het gehalte van kwik en dat van selenium in de lever van zoogdieren, en in de lever en de nieren van vogels. Hij zelf ontdekte deze nauwe relatie in de eieren van vogels. Hetzelfde geldt van cadmium. In dit geval blijken de zeevogels een beschermend mechanisme te hebben ontwikkeld, waarbij sporen van zink zijn betrokken waarin cadmium een verbinding aangaat met een bepaald eiwit, waarna het via de nieren wordt uigescheiden. Vroegere onderzoeken toonden reeds aan dat gechloroerde waterstof in hoge concentraties voorkwamen in de eieren van elf vogelsoorten die in de Ebrodelta leven.

Sam Wainaina

Uit 'Ecoforum' 13 (5): 13 & 15 (januari 1989).

Meer albinisme en Kieviten

Na het verschijnen van het artikel 'Albinisme en Kieviten' in 'Het Vogeljaar' 37 (2) 1989, werd ik van diverse kanten geattendeerd op andere en ook nieuwe gevallen van albinisme bij Kieviten. Ook de Kieviten zelf leken zich dit voorjaar te willen onderscheiden met veel uiterlijk vertoon van ongewoon wit. De nieuw verworven gegevens zal ik hier laten volgen:

Het meest spectaculair zijn wel de twee (!) schizochroïstische Kieviten die vlak bij elkaar broedden op een –aanvankelijk nog braakliggende– maïsakker bij Doorn. De vogels hebben een beigebruin uiterlijk, geen groen op rug en vleugels, en bruin vervangt het normale zwart. Volgens berichten vormden beide vogels paren met normaal gekleurde mannetjes en hebben ze succesvol gebroed. De boer ploegde keurig om de nesten heen (mededelingen van Peter van Scheepen, Wijk bij Duurstede). De zelfde twee Kieviten worden genoemd in de waarnemingenrubriek van 'Vanellus' 42 (3), mei-juni 1989), als gezien door A.N. Bulthuis te Cothen op 4 mei 1989. Van deze waarnemer is ook de mededeling dat er daar in 1988 ten minste één witte Kievit aanwezig was.

Eén van de twee schizochroïstische wijfjes Kieviten, Doorn, 10 juni 1989. Behalve de lichte kruin ziet de vogel op de zwart-wit foto er eigenlijk té normaal uit. Men zal moeten aannemen dat de donkere partijen op de foto wel degelijk bruin zijn (en niet zwart).

Foto: Auke B. Terluin.

Eveneens van Peter van Scheepen ontving ik de melding van een witte Kievit met een vergelijkbaar uiterlijk als de bovengenoemde twee, die zich in een grote groep bevond op 30 april 1989 in De Blauwe Kamer te Rheden. Loek Ketelaars te Eindhoven, die enkele jaren geleden al een zeer witte Kievit bij Veldhoven beschreef in het Mededelingenblad, nummer 60, najaar 1982, bladzijde 7, dat wordt uitgegeven door De Stichting Het Noordbrabants Landschap, meldde nu een albinistisch exemplaar bij Maarheeze Voorts ontving ik een 'oude' waarneming van een witte Kievit, vliegend in een grote groep op 6 november 1977 bij Breukelen, U. (mededeling I.J. Soeteman, West-Knollendam).

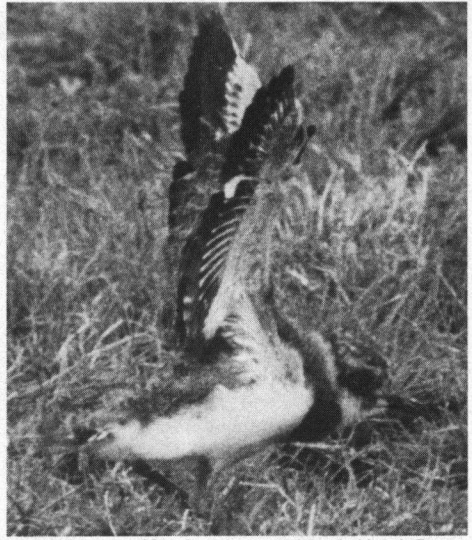
Witte Kievit, Waalre, zomer 1979.
Foto: Loek Ketelaars.

Nest van Kievit met vier jongen, waarvan twee jongen wit zijn. Waalre, zomer 1979.
Foto: Loek Ketelaars.

Eén van de twee in Doorn aanwezige schizochroistische Kieviten, 10 juni 1989.
Naar een (scherpe) dia van Auke B. Terluin.

Kievitkuiken met één witte slagpen, vleugelrekkend, Zevenhuizen, medio juli 1988.
Foto: Auke B. Terluin.

Van J.A. de Vries te Akkrum kwam de melding van een partieel albinistische Kievit met gedeeltelijk witte vleugels ('leek op een Ekster') in de Veenhoop op 17 maart 1989.

Ten slotte nam ik zelf de derde Zevenhuizense gedeeltelijk albino Kievit waar, in de zelfde polder als de twee eerdere: Op 5 juni 1989 een volwassen vogel met slechts één witte vleugelpen. Tussen de fotonegatieven van het vorig jaar vond ik een opname, gemaakt op de zelfde plaats in juli 1988, van een kuiken van enkele weken oud dat onder de (roepende) hoede stond van de nu ten minste negen jaar oude gedeeltelijk albino Kievit (die met de gedeeltelijk witte handvleugels). Ongetwijfeld de zelfde vogel en zeker een jong van deze.

■ Auke B. Terluin, Azaleastraat 20a, 3051 TG Rotterdam, 010-4 182 686.

Witte Kievit, Waalre, zomer 1982.
Ongeveer twee kilometer verwijderd van de lokatie in 1979.
Foto: Loek Ketelaars.